

klasserna sammanlagdt 374, ett antal som vore tillräckligt att fördelas på alla klasserna inom ett högre läroverk. Ett femklassigt elementarläroverk i denna del af Örebro län blefve alltså en behöflig afledare för det alltför stora lärjungeantalet i Örebro, så att, på samma gång det vore en direkt fördel för orten, det äfven indirekt gagnade i vida större utsträckning.

Vid jernförelse med andra läroverk, som vid sednaste Riksdagar blifvit utvidgade till femklassiga, torde behofvet vara lika stort om ej större vid nu ifrågavarande ställe, såväl genom befolkningens talrikhet, som det större afståndet från något mera fullständigt läroverk.

Staden Askersund, med täta och lätta ångbåtskommunikationer på Wätern nästan hela året, eger ock i sanitärt hänseende ett fördelaktigt läge och har billiga lefnadskostnader.

Att orten icke heller skytt uppoffringar, då det gällt läroverket, visar sig deraf, att ett kapital af 12,000 R:dr genom sammanskott blifvit bildadt, hvaraf räntan årligen kommer Statsverket tillgodo såsom bidrag till nuvarande lärares aflöning, hvarförntan torde anmärkas att både lärosalar och gymnastiklokaler äro fullt tillräckliga för 5 klassers lärjungar.

Min vördsamma anhållan är alltså, på grund af hvad jag haft äran andraga,

att Riksdagen ville bevilja löner för lärare vid ett, till femklassigt utvidgadt, elementarläroverk i Askersund.

Om remiss häraf till vederbörligt Utskott anhålles vördsamt.

Stockholm den 29 Januari 1867.

K. Cassel.

N:o 60.

Af Grefve Sparre, Erik, angående förhöjning af statsanslaget till tekniska elementarskolan i Borås.

De förändrade åsigt, som gjort sig gällande i Tull-lagstiftningen, påkalla, med afseende å den täflan med utlandets tillverkningar, som deraf blir en följd, åtgärder till befordrande och fullkomnande af den inhemska näringsfliten

fliten och husslöjden. Inom en icke obetydlig del af Elfsborgs län har, såsom bekant är, denna sednare hufvudsakligen egnats åt väfnads-industrien, som också växt till den omfattning, att, enligt Kommers-kollegii sednaste embetsberättelse, tillverkningen af väfnader genom husslöjd derstädes år 1862 uppgått till nära 29 millioner fot, utom bomullsdukar: nära 2 millioner stycken. Oberäknadt denna betydliga tillverkning för hand, äro fabrikerna inom Elfsborgs län af den betydenhet, att det, med afseende å tillverkningsvärdet af bomullsväfnader, intager det andra rummet bland Rikets län, och, med afseende å tillverkningsbeloppet vid de mekaniska bomullspinnerierna, det första.

Emellertid utvisar samma berättelse under de sednare åren ett ganska märkbart återgående i tillverkningsbeloppet. Otvifvelaktigt bör detta hufvudsakligen tillskrivas de ökade bomullspriserna, men i icke oväsentlig mån bidrager den lättade tillförseln af utländska manufakturvaror och böjelsen för smakfullare mönster och ritningar att försvåra afsättningen af de inhemska, mindre smakfulla tillverkningarne.

För att från undergång rädda en sekelgammal industri, som sysselsätter och föder den talrika befolkningen i denna af naturen mindre lyckligt lottade ort, återstår således icke någon annan utväg, än att fullkomna slöjdskickligheten, utbilda tillverkarnes smak samt, genom beredande af tillfälle för dem att följa med de framsteg industrien i andra länder gör, underlätta möjligheten af täflan med dessa länder. Det är utan tvifvel med afseende härpå, som en af de tekniska skolor, hvilka i sednare tider på Statens bekostnad blifvit inrättade, förlades till Borås. Man väntade nemligen, att ortens hufvudnäring, väfnads-industrien, deraf skulle draga nytta. Detta ändamål synes ej till fullo kunna vinnas med den omfattning, skolan nu eger. Vål kan med skäl sägas, att skolan på ett hedrande sätt visat sig motsvara sin generela bestämmelse, nemligen att genom grundlig undervisning i de praktiska vetenskaperna i förening med ritkonsten, dana skickliga ämnessvenner för de industriela yrkena i allmänhet, och att sålunda gagnet af denna undervisning skall komma äfven väfnadsindustrien till godo i den mån, som ynglingar med teknisk bildning egna sig åt densamma. Detta är ätven fallet med alla de till väfnadsindustrien hörande yrken, som i större eller mindre grad grunda sig på vetenskap och konst, såsom spinnerierna, maskinväverierna, färgerierna, tryckerierna m. fl. Men om man särskildt gör afseende på industrien inom denna ort, kan man ej förbise, att den till sin ojemförligt viktigaste del utgöres af den så kallade husslöjden, som, utan egentliga ledare, idkas af landsbygdens fattigaste befolkning. Då för dennas förmånliga bedrivande egentligen blott erfordras handaskicklighet i förening med en viss smak, behöfver den icke till sitt stöd en vetenskaplig läroinrättning, och den står äfven utan all beröring med skolan. Hvad den

Bih. till Riksd. Prot. 1867. 1 Saml. 2 Afd. 1 Band. 5 Häft.

samma deremot behöfver, är en skola för praktisk undervisning i väfnads-konstens svårare delar, en verklig väfskola. Detta behof har länge varit in-sedt. Redan andra året af skolans tillvaro gjorde direktionen, på föreståndarens förslag, framställning härom till Kongl. Kommers-kollegium, som äfven utverkade Kongl. Maj:ts tillstånd, i nådigt Bref af den 22 Januari 1858, att, derest omständigheterna sådant medgäfvé, en särskild slöjdafdelning finge upp-rättas, i ändamål att meddela en för handverkare, fabriksarbetare m. fl. nödig prak-tisk bildning med tillämpning å ortens hufvudnäringar. Direktionen hyste nemligen då den förhoppning, att med skolans årliga anslag kunna, jemte den öfriga undervisningen, bestrida kostnaden äfven för en väfskola, åtminstone i ringare omfattning. Detta har likväl ej låtit sig göra. I den mån tekniska skolan utbildades i alla sina, af stadgarne anbefallda läroämnen, visade det sig, att de anslagna medlen voro fullt ut behöfliga för denna undervisning. Icke i något läroämne skulle inskränkning i den nuvarande lärokursen kunnat utan skada göras och lika litet någon nedsättning af de, i synnerhet med afseende derpå att icke något avancement eger rum, nog knappa lärare-arfvodena. Det enda, som med tillhjälp af tillgängliga donationsmedel kunde åstadkommas för befräm-jande af skolans speciela syfte, var inrättandet af den tekniska söndags- och aftonskolan, i hvilken inom staden boende handverkare och fabriksarbetare haft tillfälle till handledning i ritning med flera undervisningsämnena.

Emellertid har behofvet af en väfskola blifvit med hvarje år kännbarare. De hastiga steg landet tagit på frihandelssystemets väg kräfva, på sätt redan blifvit antydt, betydligt ökad arbetsskicklighet i flera yrken, icke minst i väfnadsyrket. Det är dock påtagligt, att den omnämnda husslöjden, åt sig sjelf lemnad, saknar alla ressurser till en sådan påfordrad högre lyftning. Det kraf-tigaste medlet till densammas höjande vore, enligt min tanke, att sprida insigt om det så kallade konst- eller jaquardväfveriet bland den slöjdidkande allmo-gen, att göra detta till en gren af husslöjden. I flera främmande länder, hvaribland må nämnas Preussen, Sachsen, Österrike och Schweiz, drifves detta yrke ej blott fabriksmessigt, utan äfven i ofantlig utsträckning såsom husslöjd. Äfven hos oss borde således mångfaldiga slag af fasonerade väfnader af bomull, linne, hel- och halfylle, hel- och halvesiden m. m. kunna göras till föremål för hus-fliten och genom de billiga arbetskostnader, detta produktionssätt betingar, kunna uthärda konkurrensen med utländska artiklar af samma slag. Nya källor till arbetsförtjenst komme härigenom att beredas befolkningen, och man bör med skäl dessutom kunna förvänta, att utbredningen af jaquardväfveriet med dess rikedom af nya idéer och vexlande mönster skulle tjena till att utbilda smaken och lifva uppfinningen äfven inom öfriga grenar af väfnadsindustrien.

En väfskola i detta syfte, för undervisning i uppsättandet och förfärdi-gandet af alla slags jaquardväfnader, analys af väfnadsprofver samt mönster-

ritning, erfordrar dock betydliga medel, äfven utan att vara anlagd i stor skala. För att gagna husslöjden måste den nemligen framför allt vara en skola för husslöjdens arbetare. Men i de små omständigheter, hvori desse befinna sig, är det dem icke möjligt (annat än i sällsynta undantagsfall) att ens bekosta sitt uppehälle vid skolan under lärotiden. Skolan måste derföre hafva en sådan inrättning, att den på samma gång vore skola och en slags fabrik, der väfläraren eller andra för saken intresserade personer tillhandahölle eleverne alla för väfnaden erforderliga materialier och betalade deras arbete mot erhållande af de vid skolan förfärdigade varor. Då likväl värdet af elevens arbete under lärotiden naturligtvis icke kan motsvara hans lefnadskostnad, under det en icke obetydlig spillning af garn i början är oundviklig, och de täta ombyten af mönster, som måste ske för att göra eleven hemmastadd med de olika slagen af jaquardväfnaden, äfven medföra kostnader, skulle antingen arbetaren blifva blottställd eller förlagsmannens uppoffringar alltför dryga, derest icke något bidrag från skolan kunde erhållas. Lämpligast vore för detta ändamål, att eleven erhöles ett understöd eller stipendium af, förslagsvis, 10 R:dr per månad under lärotiden, hvilken, efter den erfarenhet man redan vunnit, i medeltal torde erfordra ett och ett halft år.

Härtill kommer kostnaden för en mönster-journal, som vore behöflig ej blott för skolan utan för ortens hela väfnadsindustri i allmänhet. I Lyon utkommer en gång i månaden en sådan journal, innehållande en rikhaltig profsamling på allt det nyaste och bästa i alla brancher af väfnadskonsten, som blifvit under samma månad synligt i handeln inom alla Europas länder. Den lär kostas omkring 1,000 R:dr R:mt för året. Af denna summa behöfde dock skolan blott erlägga hälften, då enskilde fabrikanter och förläggare i Borås och kringliggande trakt äro villige att bidraga med hälften, om profsamlingen hölles tillgänglig på skolan. Det behöfver ej omnämnas, huru vigtig en sådan mönstersamling vore för ortens industri, särdeles för en husslöjd af jaquardväfnad. Ett mönster, bekommet i god tid, kan hinna eftergöras, innan samma vara hinna den Svenska handeln; kommer det sednare, lönar det sig sällan att uppsätta. Vidare erfordras arfvode för en väflärare, hvilket ej kan anslås till mindre än 2,000 R:dr, då han bör hafva tjenstskyldighet för hela året utan semester, och slutligen kostnaden för underhåll och slitage af maskinerna, förvaltningskostnader, ved m. m.

Utom dessa årliga kostnader erfordras en summa för en gång till första uppsättningen af maskiner och redskap.

Den i tekniska skolbyggnaden för en möjligen blifvande väfskola afsedda lokal, innehållande en större sal samt två stora rum, kan rymma 15 väfstolar förutom tillhörande hjelpmaskiner, såsom slagmaskin, klippmaskin, varpinrättning m. m. Häraf torde 3 väfstolar böra disponeras för den tekniska sko-

lans elever, hvilka hafva för afsigt att egna sig åt väfnadsyrket såsom blifvande verkmästare vid fabriker, fabrikanter eller förläggare, och hvilka derföre, jemte den öfriga lärokursen, behöfde genomgå en fullständig kurs i väfveriet. De öfriga 12 stolarne skulle användas till undervisning ensamt i jaquardväfveriet för ortens arbetare.

Kostnadsbeloppet kan sålunda beräknas som följer:

1:o Till första uppsättningen för en gång:

En simpel väfstol samt 14 jaquardmaskiner med tillhörande hjälpmaskiner och all behöflig redskap R:dr R:mt 4,500: —

2:o Till skolans årliga underhåll:

Lön åt läraren R:dr 2,000: —

Stipendier åt 12 elever à 10 R:dr per månad " 1,440: —

Journal för väfnadsmönster " 500: —

Underhåll af maskinerna, förvaltning, vaktmästare-arfvode, ved och ritmaterialier " 560: — 4,500: —

För denna summa kunde väl blott ett obetydligt antal, omkring 8 à 10 utlärde elever, årligen utgå. Men med de grundliga insigter dessa böra hafva förvärfvat, och om man företrädesvis väljer de utmärktare anlagen, skola de vara skicklige att, hvar i sin stad, vidare utbreda den inhemtade kunskapen, och resultaterna af denna inrättning skulle inom kort visa sig genom ökad produktion rikligen återgälda det bidrag som dertill lemnas.

Jag anser icke omöjligt att genom subskription i orten samla de medel, som erfordras till uppsättning af de ifrågavarande väfstolarne. Men den tillökning i statsanslaget af 4,500 R:dr, som enligt ofvanintagna beräkning erfordras för denna väfskola, kan icke utan Riksdagens mellankomst erhållas. Om man häremot invänder, att Statens tillgångar för närvarande icke medgifva några uppoffringar, så ber jag få erinra, att ingen uppoffring är mera berättigad, än den som göres för bibringande af kunskaper och skicklighet till uppehållet af en naturlig och sekels gammal industri vid den täflan, som föranledes af förändrad tull-lagstiftning.

Jag föreslår således,

att statsanslaget till tekniska skolan i Borås ökas med 4,500 R:dr för inrättande, i enlighet med Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 22 Januari 1858, af en slöjdfdelning i ändamål att, enligt af skolans direktion upprättad plan, som underställes Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, meddela handverkare, fabriksidkare m. fl. nödig praktisk bildning med afseende på ortens hufvudnäringar.

Om remiss till Stats-Utskottet anhålles.

Stockholm den 29 Januari 1867.

Eric Sparre.